

ΦΥΣΙΚΟΧΗΜΙΚΑ*

Περὶ θερμότητος.

Ἄλλ' ἀναντιρρήτως τὴν μεγίστην ἐπ' ἡνέγκεν ἀνατροπὴν εἰς τὴν μέθοδον τῶν ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων, ἰδίᾳ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν χημικὴν σύστασιν ὡς καὶ τὴν φυσικὴν κατάστασιν τῶν εἰς μεγίστην ἀπὸ τῆς ἡμετέρας γῆς κειμένων φωτεινῶν σωμάτων, ἀστέρων καὶ λοιπῶν (φυσικὴ ἀστρονομία), ἢ κατὰ τὰς ἐρεῦνας ταύτας ἐφαρμογὴ καὶ ἢ χρῆσις τοῦ ὑπὸ τῶν Kirchhoff καὶ Bunsen κατασκευασθέντος φασματοσκοπίου, δι' οὗ καθίστανται μᾶλλον εὐδιάκριτοι αἱ πολυάριθμοι σκοτειναὶ γραμμαῖαι, αἱ μετὰ τὸν διὰ τριγωνικοῦ πρίσματος τελούμενον διασκεδασμὸν τοῦ ἡλιακοῦ φωτός παρατηρηθεῖσαι τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Wollaston (1802), μελετηθεῖσαι δὲ μετὰ προσοχῆς καὶ λεπτομερῶς περιγραφεῖσαι καὶ σχεδιογραφεῖσαι ὑπὸ τοῦ Fraunhofer (1815), ἐν τῷ ἡλιακῷ φάσματι ῥαδδώσεις, μάλιστα δὲ ἀφ' ἧς ἐποχῆς (1859), διευτυπώθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Kirchhoff καὶ Bunsen ἢ ὑπ' αὐτῶν ἀνακαλυφθεῖσα σχέσις τῶν σκοτεινῶν τούτων γραμμῶν πρὸς τὰς λαμπρὰς ταινίας. αἵτινες παρατηροῦνται ἐν τῷ φάσματι φλογίων κεχωρσμένων διὰ μεταλλικῶν ἀτμῶν, διὰ σειρὰς δὲ πειραμάτων καὶ ἐρευνῶν ἐξεδηλώθη καὶ διευτυπώθη ὑπὸ τοῦ Kirchhoff ὁ θεμελιώδης νόμος ὁ ὀρίζων τὴν σχέσιν ταύτην, νόμος καθ' ὃν : ὁ λόγος τῆς ἀφ' ἑστέρας πρὸς τὴν ἀπορροφητικὴν δύναμιν ὁμοειδῶν ἀκτίνων εἶνε δι' ἅπαντα τὰ σώματα σταθερός, ἥτοι ὅτι πᾶν σῶμα ἐκείνας τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων ἰδίως ἀπορροφᾷ, ὡς αὐτὸ πυρᾶκτωθὲν ἐκπέμπει.

Ἀλλὰ πολὺ πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ φασματοσκοπίου εἰς τὰς περὶ τῆς συστάσεως τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἀστέρων ἀστρονομικὰς ἐρεῦνας διάφοροι καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον αὐθαίρετοι περὶ τοῦ κεντρικοῦ σώματος τοῦ ἡμετέρου πλανητικοῦ συστήματος διευτυπώσαν θεωρίαι, ἀπὸ τῆς τοῦ Ἀναξαγόρου, θεωρήσαντος τὸν ἥλιον ὡς μύδρον διὰ ὑρον, κατηγορηθέντος διὰ τοῦτο ὡς ἀθέου καὶ ἀσεβοῦς, μόλις δὲ διασωθέντος τῇ ἐπεμβάσει τοῦ φίλου καὶ μαθητοῦ αὐτοῦ Περικλέους τῆς ἐσχάτης τῶν ποινῶν, μέχρις τῆς τοῦ William Herschel, καθ' ὃν ὁ ἥλιος σύγκειται ἐκ σκοτεινοῦ κεντρικοῦ πυρῆνος, περιβαλλομένου ὑπὸ διαπύρου ἀερώδους περιβλήματος, τῆς φωτοσφαίρας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀναφαίνονται ὡς σταθμοὶ πρώτης τάξεως αἱ κοσμογονικαὶ ιδέαι τοῦ Καρτεσιου, αἱ τοῦ Νεύτωνος, αἱ τοῦ Καντίου, αἱ τοῦ Laplace, περὶ ἐκάστης τῶν ὁποίων ἐπιτραπὴν ἡμῖν ἰδιαίτερος καὶ ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ ἡμετέρου χρόνου νὰ πραγματευθῶμεν.

ΚΑΡΤΕΣΙΟΣ. — Ὁ Καρτέσιος (1596 — 1650) ἐθεώρει τὴν ἀποτελοῦσαν τὰ διάφορα οὐράνια σώματα ὕλην διαφέρουσαν οὐχὶ κατ' εἰδικὰς ἢ ἰδιαίτερας ιδιότητας, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐπὶ μᾶλλον ἢ ἥττον διαιρετὸν καὶ κατὰ τὴν μείζονα ἢ ἐλάσσονα ταχύτητα τῆς κί-

νήσεως τῆς ἀρχικῶς δημιουργηθείσης ὕλης, νοουμένης κατὰ ποσὸν ἀμεταβλήτου καὶ πεπερασμένης. Ἐθεώρει τὴν ἑκτασὶν ὕλικήν, ἀπέκρουε τὴν ιδέαν τῆς ὑπάρξεως κενοῦ μεταξὺ τῶν οὐρανίων ὡς καὶ τῶν γήινων σωμάτων χώρου, ἐθεώρει δὲ ταῦτα ἐν συνεχείᾳ εὐρισκόμενα διὰ τινος λεπτεπιλέπτου ὕλης ἐν ἀδιαλείπτῳ εὐρισκομένης κινᾶσαι, ἢν μεταδίδει αὕτη εἰς τὰ ἐν αὐτῇ ἐμπεδυσθμένα οὐράνια σώματα, καὶ παρεδέχετο τὴν ὑπαρξιν ἐτι ἀραιότερας ὕλης, τοῦ αἰθέρος. Ἡς τινος τὰ μέρη κινουῦνται μετὰ ταχύτητος καταπληκτικῆς, διατυπώσας οὕτω ἐπιστημονικὴν ὑπόθεσιν, ἥτις, ὡς γνωστὸν καὶ ὡς ἀνωτέρω περὶ θερμότητος ἰδίᾳ ἐσημειώθη, ἐχρησμίμυσεν ὡς βάσις τῶν νεωτάτων καὶ σήμερον ἐτι κρατούσων θεωριῶν πρὸς ἐρμηνείαν τῶν μεγάλων τῆς φύσεως φαινομένων : θερμότητος, ἡλεκτρισμοῦ, φωτός καὶ λοιπῶν.

Κατὰ τὸν Καρτέσιον ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε κατ' ἀρχὰς ποσότητά τινα ὕλης, εἰς ἣν μετέδωκε ποσὸν κινήσεως ἀμετάβλητον. Ἡ ὕλη αὕτη, συνεχὴς ὥς καὶ τὸ ὑπ' αὐτῆς κατεχόμενον διάστημα, διηρέθη εἰς διάφορα διακεκριμένα ὑπ' ἀλλήλων μέρη, ἅτινα διὰ τῆς ἀμοιβαίας αὐτῶν ἀλληλεπιδράσεως διετάχθησαν ἐν τέλει ὑπὸ τρεῖς διαφόρους μορφάς, τὴν τῶν ὑλικωτέρων, μᾶλλον ἀκανονίστων καὶ μικρὰν κεκτημένων ταχύτητα (τρίτον στοιχεῖον), ἐξ ὧν ἐσχηματίσθησαν οἱ πλανῆται καὶ οἱ κομήται, τὴν τῶν πολλῶν πολυπληθεστέρων μερῶν τῆς ἀρκτικῆς ὕλης τῆς δημιουργίας, ἅτινα στρογγυλωθέντα διὰ τριβῆς ἀπετέλεσαν τὰ διάμεσα ῥευστὰ (δεύτερον στοιχεῖον), ἐν οἷς ἡ κίνησις εἶνε πολλὰ ταχύτερα, τείνουσα ν' ἀναλάβῃ τὴν κανονικὴν κυκλικὴν μορφήν καθ' ὃν τρόπον τοῦτο γίνεται ἐν τοῖς στροβίλοις τοῦ ῥέοντος ὕδατος, καὶ τελευταῖον τὴν τῶν ἀραιωτάτων μερῶν τῆς ὕλης, ἀποτελουμένης ἐκ μερῶν λεπτομερεστάτων, ἅτινα, ἀποσπασθέντα τῶν πρώτων κατὰ τὴν ἀποστρογγύλωσιν αὐτῶν, κινουῦνται μετὰ ταχύτητος ἐτι μείζονος (πρῶτον στοιχεῖον), δοκῶνται κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις, συγκεντρωμένα ὄντα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ κέντρον ἐκάστου στροβίλου καὶ ἀποτελοῦντα τὸ πῦρ, περιβάλλον τὸν ἥλιον καὶ τοὺς ἀπλανεῖς. Τὸ πρῶτον τοῦτο στοιχεῖον εἰσδύει πανταχοῦ καὶ εἰς τὴν κίνησιν αὐτοῦ δέον ν' ἀποδοθῇ τὸ φῶς καὶ ἡ θερμότης, ἅτινα ἰδίᾳ παρατηροῦμεν εἰς τὰ αὐτόφωτα τῶν οὐρανίων σωμάτων.

ΝΕΥΤΩΝ. — Δεύτερος σταθμὸς πρώτης τάξεως εἶνε αἱ περὶ κόσμου ιδέαι τοῦ Νεύτωνος (1642 — 1727), ιδέαι οὐσιωδῶς διάφοροι τῶν τοῦ Καρτεσιου, ὧν αἱ μᾶλλον θεμελιώδεις παρέμειναν ἐν ἰσχύϊ καὶ ἐν τῇ συγχρόνῳ ἐπιστήμῃ. Ἡ θεμελιώδης καρτεσιανὴ ὑπόθεσις τῶν στροβίλων ἀφανίζεται πρὸ τῶν μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας προσαρμολογούμενων εἰς τὰς ἀμέσους παρατηρήσεις θεωριῶν τοῦ Νεύτωνος, ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ μεγαλοφύης οὗτος ἀνὴρ, ἀποταξάμενος ταῖς ιδέαις τοῦ Καρτεσιου καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ, ἐθεώρησε καὶ διὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ ἀπέδειξε τὴν περιφερικὴν τῆς Σελήνης περὶ τὴν γῆν κίνησιν καὶ τὴν τῶν πλανητῶν περὶ τὸν ἥλιον ὡς ἀμέσων ἀποτελέσμα τῆς μεταξὺ τῶν σωμάτων τούτων ἐνεργουμένης ἑλξεως, ἑλξεως ἀναλόγου πρὸς τὴν γήινην βαρύντητα, διετύπωσε δὲ

*) Ἰδε ἀριθ. 14, σελ. 273—276.

τὸν γνωστὸν τῆς καθολικῆς ἑλξεως νόμον, καθ' ὃν αὕτη, γενικὴν ἀποτελοῦσα ιδιότης τῆς ὕλης καὶ ταυτομένη παρὰ τὴν ἀδράνειαν καὶ τὸ ἀδιαχώρητον αὐτῆς, ἐνεργεῖ κατ' εὐθὺν λόγον τῶν μαζῶν καὶ κατ' ἀντίστροφον λόγον τῶν τετραγώνων τῶν ἀποστάσεων.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐπιστημονικῆς ταύτης θεωρίας, ἥτις γενικὴν ἐπὶ νήενκεν ἀνατροπὴν εἰς τὰς περὶ τῶν διαφόρων γῆνων καὶ οὐρανίων φαινομένων ιδέας τῆς ἐπιστήμης, ἀκόπως ἡρμηνεύθησαν τὰ φαινόμενα τῶν παλαιοῦν, ἀποδοθέντα φυσικῶς εἰς τὴν συνδεσμένην ἐνέργειαν τῆς Σελήνης καὶ τοῦ Ἥλιου ἐπὶ τῶν καλυπτόντων τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς μεγάλων τοῦ ὕδατος μαζῶν, ἢ προήγησις τῶν ἰσημεριῶν, ὁρθῶς ἀποδοθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Bradley (1747) εἰς τὴν κωνικὴν ἐν τῷ διαστήματι περὶ τὸν ἄξονα τῆς ἐκλειπτικῆς ὀπισθοβατικὴν περιστροφὴν τοῦ γῆνου ἄξονος (nutation de l'axe de la terre), περιστροφὴν προερχομένην ἐκ τῆς ἀνίσου κατ' ἐποχὰς ἑλξεως τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς Σελήνης (libration) ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ ἐξογκώματος τῆς γῆς — ἐξογκώματος, ὅπερ, ὡς γνωστὸν, εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς φυγοκέντρου δυνάμεως τῆς ἀναπτυσσομένης κατὰ τὴν περιστροφὴν τῆς γῆς περὶ τὸν ἑαυτῆς ἄξονα — ἔτι δὲ αἱ παρατηρούμεναι ἀνωμαλῖαι κατὰ τὴν περὶ τὴν γῆν περιφορὰν τῆς Σελήνης, ὧν ἀφορμὴ ἐδείχθη οὕσα ἢ ἐπὶ τῆς Σελήνης ἑλξεως τοῦ ἡλίου, ὡς καὶ αἱ ἐκ τῆς ἐπ' ἀλλήλων ἑλξεως τῶν πλανητῶν προκύπτουσιν ἀνωμαλῖαι τῆς κινήσεως αὐτῶν, τελευταῖον δὲ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεωρίας ταύτης ἡρμηνεύθη καὶ ἡ κίνησις τῶν κοιμητῶν, οἵτινες, θεωρούμενοι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὡς σώματα τυχαίως ἐν τῷ διαστήματι πλανώμενα, ἀπεδείχθησαν ὑπαγόμενοι, ὡς καὶ οἱ πλανῆται, εἰς τοὺς νόμους τῆς καθολικῆς ἑλξεως.¹

1) Ἄξιον σημειώσεως εἶνε ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Νεύτωνος διατυπωθεῖσα ἀρχὴ τῆς καθολικῆς ἑλξεως, καθ' ἣν αὕτη ἐνεργεῖται εἰς πᾶσαν ἀπόστασιν μεταξὺ ἐκάστου τῶν μορίων τῶν ἐλκόμενων σωμάτων ἰδίᾳ ἄνευ οὐδεμιᾶς διαμέσου ὕλης, τῆς μεταξὺ τῶν πλανητικῶν σωμάτων ἐκτάσεως νοουμένης ἀπολύτως κενῆς, ἡ ἀρχὴ, λέγομεν, αὕτη εἶνε πολλὰ ἀρχαιότερα, ἀπαντῶσα ἐν ἐπιστολῇ τοῦ Pascal καὶ τοῦ Roberbal πρὸς τὸν Fermat χρονολογούμενη ἀπὸ 16 αὐγούστου 1638 (ν. ἡμ.), διατυπωθεῖσα δὲ σαφέστερον τῷ 1674, ἤτοι 12 ἔτη πρὸς τῆς ἐμφανίσεως τοῦ περιτύστου ἔργου τοῦ Νεύτωνος *Philosophiae naturalis principia mathematica* (London, 1687, ὑπὸ τοῦ ἄγγλου ἀστρονόμου Hook ἐν ἰδίῳ συγγράμματι (*An attempt to prove the motion of the Earth*). οὗτινος μακρὰν περιγραφὴν ἐπιλοξένησεν ἐν τῇ γαλλικῇ μεταφράσει τοῦ ἀνωτέρου μνημνευθέντος ἔργου τοῦ Νεύτωνος ἡ μακρησία du Châtelet ἡ μᾶλλον ὁ ὑπὸ τὸ ὄνομα, αὐτῆς κρυπτόμενος Clairaut (Faye, *Origine du Monde* ἐν σελ. 117). Ὁμοίως ἐκείναις σχέσεσι τοῦ Hook, ἀγνωσθείσας τῷ 1682 εἰς τὴν βασιλικὴν ἐταιρίαν τοῦ Λονδίνου, παραλαμβάνομεν ἐν γαλλικῇ μεταφράσει ἐκ τῆς τῷ 1810 ἐκδοθείσης ἐν Παρίσις ὑπὸ τοῦ Charles Bossut Γερικῆς ἱστορίας τῶν μαθηματικῶν (ἐν σελ. 396 II), ἐγούσας ὅδε:

«Ἐλξιν καλῶ δύναιμι ἀναγκάζουσαν ἅπαντα τὰ ὁμοιομερῆ σώματα νὰ προσεγγίζωσιν ἀλλήλα μέχρις ὅς συνενωθῶσιν. . . Ἡ δυνάμις αὕτη δὲν ἀνήκει μόνον εἰς τὴν γ'ν, ἀλλ' εἰς ἅπαντα τὰ ἐν τῷ σύμπαντι ἐγκατεσπαρμένα σώματα, εἰς τὴν ἥλιον, εἰς τοὺς ἀπλανεῖς, εἰς τοὺς πρωτεύοντας καὶ δευτερεύοντας πλανήτας, ἐν γένει δὲ εἰς ἅπαντα τὰ ἐν τῷ σύστηματι τοῦ κόσμου ὑπάρχοντα σώματα. . . Ἄς μὴ εἰπωσιν ὅτι εἰσηγούμεθα ἐνταῦθα νέαν ἀρχὴν. . . τοῦναντίον θεωροῦμεν αὐτὴν ὡς τὴν οὐσιαστικωτέραν ιδιότη-
τητα τῶν οὐρανίων σφαιρῶν. . . Καθ' ἐκάστην στιγμὴν κατα-
δύλονται αὕτη πρὸς τὴν ὁμιάτων ἡμῶν διὰ τῶν ἀποτελεσμάτων
αὐτῆς. . . ἡ ὑπαρξὶς αὐτῆς κεῖται ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας,
τούλάχιστον ἐπὶ τῆς γῆς· ἡ σφαῖρα τῆς ἐνεργείας αὐτῆς δέον νὰ
ἐκτείνηται εἰς ἀπόστασιν καταπληκτικὴν, ἄπειρον μάλιστ'· ἀλλ'
ἡ ἐνέργεια αὐτῆς βαίνει φθίνουσα, καθ' ὅσον ἐνεργεῖ εἰς με-
ζονα ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς ἐνεργείας αὐτῆς ἀπόστασιν. . . »

Τοῦ λόγου δὲ ὄντος ἐνταῦθα περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Νεύτωνος διατυπωθέντων νόμων τῆς καθολικῆς ἑλξεως, ἀναγκαῖον εἶνε νὰ σημειωθῇ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ μεγαλοφύης τοῦ 17^{ου} αἰῶνος νοῦς ὁμιλῶν περὶ τῆς φύσεως αὐτῆς ἀπεφαίνετο μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς ἐπιφυλακτικότητος, ἐπιφυλακτικότητος ὑπαγορευομένης ὑπὸ τῆς τοῦ μεγάλου φυσιοδίφου συνειδήσεως τῆς παντελοῦς ἀγνοίας εἰς ἣν ὁ ἀνθρώπος εὐρίσκειται προκειμένου περὶ τῆς φύσεως τῆς ὕλης καὶ τῶν παραγουσῶν τὰς ἐν αὐτῇ φαινόμενας μεταβολὰς αἰτιῶν. Καὶ τῷ ὄντι ἡ τῆς ὕλης καὶ τῶν διεπόντων αὐτὴν νόμων μελέτη ἔμμεσος καὶ οὐχὶ ἄμεσος εἶνε, τοῦτο δὲ διότι ἡ μελέτη αὕτη περιορίζεται ἐπὶ τῶν διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἡμῶν ἀντιληπτῶν γινομένων ιδιοτήτων τῆς ὕλης, αἱ δὲ ιδιότητες αὗται οὐδὲν ἔτερον εἶνε ἢ τρόποι καθ' οὓς ἐπὶ τῶν αἰσθητηρίων ἡμῶν ἡ ὕλη ἐπιδρᾷ. Παντὸς δὲ κριτηρίου πρὸς ἐξακριβώσιν τῆς πιστότητος τῆς διὰ τῶν αἰσθητηρίων τελουμένης διαβιβάσεως τῶν πραγματικῶν τῆς ὕλης ιδιοτήτων ἐλλείποντος, κριτηρίου ὅλως ἀνεξαρτήτου τῶν διὰ τῶν αἰσθητηρίων διαβιβαζομένων ἡμῖν περὶ τῆς ὕλης εἰδήσεων, αὐτόδηλον εἶνε ὅτι αἱ εἰς τὴν ὕλην ἀποδιδόμεναι ὑφ' ἡμῶν ιδιότητες, καθαρῶς ὑποκειμενικαὶ οὐσαι, ἀγνωστον ἐὰν ἀντιπροσωπεύωσιν πιστῶς τὰς πραγματικὰς αὐτῆς ιδιότητας. Οὕτως, ἐν παραδείγματι, αἱ ἐννοιαὶ τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ οὐδέποτε ἔχουσιν ἀπόλυτον σημασίαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ εἰδὶν ἀπατηλαί, ἐξαρτώμεναι ἐκ τῆς φυσιολογικῆς ἢ παθολογικῆς καταστάσεως τοῦ τὴν παρατήρησιν ποιουμένου, κατὰ τὸ πλεῖστον δὲ οὐσαι ἐξαγόμενα συγκρίσεως. Ἐπίσης ἡ ἐννοια τῆς ἀποστάσεως, ἐξαρτωμένη ἐκ πλείστων ὁσων, οἷον ἐκ τῆς διαφωνίας ἢ μὴ τοῦ δι' οὗ τὸ ὄντικειμενον ὁρᾶται διαμέσου, ἀέρος, ὕδατος, κτλ., (ἀπάτη κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀποστάσεων νήσων ἢ μεμονωμένων κορυφῶν ὁρέων δι' ἀέρος αἰθρίου ἢ ὁμιχλώδους ὁρωμένων), ἐκ τῆς ὑπάρξεως ἢ ἐλλείψεως ἐπαρκῶν σημείων, σταθμῶν, μεταξὺ τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τοῦ ὁρωμένου ἀντικειμένου (ἀπάτη κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀποστάσεως τῶν ἀστέρων, τοῦ σχήματος τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ φαινομένου μεγέθους τῆς Σελήνης παρὰ τὸν ὀρίζοντα ἢ εἰς σημαντικὸν ἀπ' αὐτοῦ ὕψος). Ἐπίσης αἱ ἐννοιαὶ τῶν διαφόρων χυμῶν καὶ ὁσμῶν εἰσι τὸ πλεῖστον σχετικαί, τὰ μέγιστα ἐπηρεαζόμεναι ἐκ τε τῆς καταστάσεως τῶν σχετικῶν ὀργάνων τοῦ γενομένου ἢ ὁσφραινομένου καὶ ἐκ τῆς συγκρίσεως αὐτῶν πρὸς ἄλλας προγενεστέρας. Αὐτὰ ταῦτα συμβαδίζουν καὶ κατὰ τὴν ἀντιληψὴν τῶν διαφόρων ἡχων, οἵτινες διάφοροι κατὰ τε τὴν ἐντασιν καὶ τὸ ποῖον καθίστανται ἐκάστοτε ἀντιληπτοὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀκροατοῦ. Ἀλλὰ

τητα τῶν οὐρανίων σφαιρῶν. . . Καθ' ἐκάστην στιγμὴν κατα-
δύλονται αὕτη πρὸς τὴν ὁμιάτων ἡμῶν διὰ τῶν ἀποτελεσμάτων
αὐτῆς. . . ἡ ὑπαρξὶς αὐτῆς κεῖται ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας,
τούλάχιστον ἐπὶ τῆς γῆς· ἡ σφαῖρα τῆς ἐνεργείας αὐτῆς δέον νὰ
ἐκτείνηται εἰς ἀπόστασιν καταπληκτικὴν, ἄπειρον μάλιστ'· ἀλλ'
ἡ ἐνέργεια αὐτῆς βαίνει φθίνουσα, καθ' ὅσον ἐνεργεῖ εἰς με-
ζονα ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς ἐνεργείας αὐτῆς ἀπόστασιν. . . »

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀσαφῶς συνάγεται ὅτι ὁ Pascal καὶ ὁ Hook ὑπῆρξαν τούλάχιστον οἱ προδρομοὶ τῆς νευτωνίου περὶ καθολικῆς ἑλξεως τῆς ὕλης θεωρίας.

καὶ αὐταὶ αἱ μὴ διαδιδαζόμεναι δι' ἰδιαίτερου αἰσθητηρίου ἰδιότητες τῆς ὕλης, οἷον ὁ ἠλεκτρισμός, διαφόρως ἐφ' ἐκάστου τούτων ἐπιδιδῶσιν. Οὕτω τὸ κοινότατον τῶν ἠλεκτρικῶν φαινομένων, ὁ ἠλεκτρικὸς σπινθήρ, διὰ μὲν τοῦ αἰσθητηρίου τῆς ὁράσεως διαδιδάζεται ὡς φῶς, ἰδιάζον παρουσιάζον χρῶμα, ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς οὐσίας τῶν σωμάτων, δι' ὧν ἡ ἠλεκτρικὴ σύνθεσις τελεῖται, διὰ τοῦ τῆς ἀφῆς διαδιδάζεται ἐμμέσως ὡς θερμότης, διὰ τοῦ τῆς ἀκοῆς, ὡς ξηρὸς χαρακτηριστικὸς κρότος, διὰ δὲ τοῦ τῆς ὀσφρῆσεως, ὡς ἰδιάζουσα ὁσμὴ, ἢ τοῦ ὀζοντος, κτλ.

Τῆς ἀδεσποσύνης περὶ τῆς φύσεως τῆς ὕλης καὶ τῶν πραγματικῶν αὐτῆς ἰδιοτήτων οὕτω καταψύχου οὐσίας, οὐδόλως παράδοξον κριθήσεται ἐὰν ἀναγράψωμεν ὅτι καὶ ὁ Νεύτων, καίπερ διὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ πεπεισμένος — ἐκ τῆς ταυτότητος τῆς πτώσεως τῆς σελήνης πρὸς τὴν γῆν καὶ τῆς μεταξὺ τῶν δύο τούτων οὐρανίων σωμάτων ἑλξεως — περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς καθολικῆς ἑλξεως, ὡμίλησε περὶ τῆς φύσεως αὐτῆς λίαν μεμετρημένως, λίαν δὲ χαρακτηριστικαὶ καὶ διδακτικαὶ εἶνε αἱ φράσεις, δι' ὧν ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μνημονευθέντι ἀθανάτῳ ἔργῳ αὐτοῦ ἀπολύτως ἀπορρίπτεται τὴν ἰδέαν τῆς ἀνευ ὕλικου ἢ καὶ μὴ ὕλικου διαμέσου ἐνεργείας τῆς ὑπὸ τῶν πραγμάτων καθ' ἐκάστην κυρουμένης ὑπαρκτῆς ταύτης μεταξὺ τῶν ὑλικῶν σωμάτων ἑλξεως, ἣν θεωρεῖ ὡς μερικὴν ἐκφανσὶν ἐνιαίας τινὸς παγκοσμίου δυνάμεως, ἥς ἀποτελέσματα εἶνε, πλὴν τῆς ἰδίως μηχανικῆς ἑλξεως, ἡ ἠλεκτρικὴ ἐξ ἀποστάσεως ἑλξις καὶ ἀπωσις, ἡ τοῦ φωτός καὶ τῆς θερμότητος ἐμφάνεια, ἡ πασῶν τῶν αἰσθήσεων ἐξέγερσις καὶ ἡ κίνησις τῶν μελῶν τῶν ζώων, κίνησις τελουμένη, διαταγὴ τῆς βουλῆσεως, διὰ παλμικῶν κινήσεων μεταδιδομένων διὰ τῶν ἐξωτερικῶν τῆς αἰσθήσεως ὀργάνων, τῶν νεύρων, μέχρι τοῦ ἐγκεφάλου, ἐκεῖθεν δὲ διαδιδαζομένων εἰς τοῦ μῦς. Ἀλλὰ τὰ πράγματα ταῦτα, λέγει αὐτολεξεῖ, ἀδύνατον νὰ ἐρμηνευθῶσι δι' ὀλίγων λέξεων· δὲν ἐγένοντο δὲ εἰσέτι ἱκανὰ πειράματα, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων νὰ εἶνε δυνατὸς ὁ ἀκριβὴς ὁρισμὸς τῶν νόμων, καθ' οὓς τὸ παγκόσμιον τοῦτο πνεῦμα (l'esprit universel) ἐνεργεῖ.

ΚΑΝΤΙΟΣ. — Μικρὸν μετὰ τὸν Νεύτωνα καὶ τὴν Σχολὴν αὐτοῦ ἀναφαίνονται ἐπὶ τοῦ ἀστρονομικοῦ στερεώματος αἱ κοσμογονικαὶ θεωρίαι τοῦ Καντίου, τοῦ ἐξόχου τῆς Καινισδέγγης φιλοσόφου, αἵτινες μετὰ τῶν τοῦ Laplace ἀπετέλουν μέχρι πρὸ ὀλίγου τὴν τελευταίαν τῆς ἐπιστήμης λέξιν. Αἱ θεωρίαι αὗται, καθαρῶς μηχανικαί, ἐστηρίχθησαν ἐπὶ γεγνημένων ὑπὸ τῆς παρατηρήσεως βεβαιωθέντων, ἐν οἷς τὴν πρώτην κατέχει θέσιν ἡ καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων ἀστρονόμων παρατηρηθεῖσα ταυτότης τῆς διευθύνσεως τῆς περὶ τὸν ἥλιον περιφορᾶς τῶν πλανητῶν, διευθύνσεως συμπίπτουσιν πρὸς τὴν περὶ τὸν ἴδιον ἄξονα περιστροφῆν τῶν οὐρανίων τούτων σωμάτων καὶ τοῦ ἡλίου. ἔτι δὲ ἡ μικρὰ ὄντως κλίσις τῶν τροχιῶν τῶν πλανητῶν πρὸς τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἡλιακοῦ ἰσημερινοῦ.

Ὁ Κάντιος ἐν τῇ Φυσικῇ ἱστορίᾳ τοῦ οὐρανοῦ, βιβλίῳ ἐκδοθέντι τῷ 1755, καὶ ἐν τῷ μετὰ ὀκτῶ ἐτη ἐκδοθέντι Περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ

Θεοῦ ἔργῳ αὐτοῦ ἀναλαμβάνει τὴν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γεγονότων τούτων ἐρμηνείαν τῆς δημιουργίας τοῦ ἡλιακοῦ κόσμου καὶ τοῦ σύμπαντος, συμμορφούμενος κατὰ τοῦτο πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Καρτεσιου τοῦ πρώτου τεθεῖσαν ἀρχήν, καθ' ἣν πᾶσα κοσμογονικὴ θεωρία δεῖν νὰ προσαρμόζηται οὐ μόνον πρὸς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν μόρφωσιν τοῦ σύμπαντος ἐν γένει, οὕτινος ἐλάχιστον ἀποτελεῖ τμήμα ὁ ἡμέτερος πλανητικὸς κόσμος. Ἰδοὺ δὲ συντόμως αἱ ἐν τοῖς συγγράμμασι τούτοις διατυπώμεναι κοσμογονικαὶ τοῦ Καντίου ἰδέαι.

Τεθέντος ὅτι αἱ ἀνωτέρω ἀναγραφεῖσαι παρατηρήσεις περὶ τῆς ὁμορρύθμου κινήσεως τῶν πλανητῶν περὶ τὸν ἥλιον καὶ τὸν ἴδιον αὐτῶν ἄξονα καὶ τοῦ ἡλίου περὶ ἑαυτὸν ἐκρησόμενους εἰς βᾶσις πάσης κοσμογονικῆς θεωρίας, ὅτι αὗται ἐνέπνευσαν εἰς τὸν Καρτέσιον τὴν ἰδέαν τῶν στροβίλων, ἀποδεδειγμένου δὲ ὄντος ὅτι τὰ οὐράνια διαστήματά εἰσι κενὰ πάσης ὕλης δυνάμενης νὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς πλανήτας τὴν κυκλικὴν αὐτῶν κίνησιν, ὁ Κάντιος, μὴ παραδεχόμενος ὅτι τὰ σώματα ταῦτα ἔλαβον τὴν κατὰ τὴν ἐφαπτομένην κίνησιν αὐτῶν ὑπ' αὐτῆς τῆς χειρὸς τοῦ δημιουργοῦ, προάγεται εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς ὑποθέσεως αὐτοῦ, καθ' ἣν ἡ μεταξὺ τῶν πλανητῶν ἑκτασις, ἡ σήμερον κενή, ἦν ποτε πεπληρωμένη ὕλης ἐπιδεκτικῆς κινήσεως κατὰ τινὰ κοινὴν διεύθυνσιν. ὅτι δὲ ὑπὸ ταύτης τῆς ὕλης ἐσχηματίσθησαν διὰ τοῦ χρόνου ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν συμφύων τῇ ὕλῃ δυνάμεων καὶ ἰδίᾳ τῆς ἑλξεως οἱ πλανῆται καὶ ὁ ἥλιος. Δεχθῶμεν ὅθεν, λέγει ὁ Κάντιος, ὅτι κατ' ἀρχὰς ἡ νῦν ἀποτελοῦσα τὸν ἥλιον καὶ τοὺς πλανήτας ὕλη ἐπλήρου ἄπασαν τὴν μεταξὺ αὐτῶν ἑκτασιν, ὅτι δὲ εἰς τινὰ θέσιν, ἐκεῖ ἔνθα νῦν εὐρίσκεται ὁ ἥλιος, ὑπῆρχε μικρά τις ὑπεροχὴ πυκνότητος καὶ ἐπομένως ἑλξεως. Πάραυτα γενικῇ πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο τάσις ἐγεννήθη, ἡ ὕλη βαθμυδὸν συνεπυκνώθη εἰς τὸ μέρος τοῦτο καὶ ἡ πρώτη αὕτη μᾶζα νυξήθη. Καίτοι δὲ ὕλαι διαφόρου πυκνότητος εὐρίσκοντο πανταχοῦ, ἐν τούτοις ἰδίᾳ αἱ βαρύτεραι τούτων ἠδυνήθησαν νὰ συμπυκνωθῶσιν ἐν τῇ κεντρικῇ ταύτῃ χώρᾳ τοῦ διαστήματος διότι μόναι αὗται ἠδυνήθησαν νὰ διεισδύσωσι διὰ μέσου τοῦ χάους ἐκείνου τῶν ἐλαφροτέρων ὑλικῶν καὶ νὰ προσεγγίσωσι πρὸς τὸ κέντρον τῆς γενικῆς ἑλξεως. Ἀλλ' ἐν ταῖς κινήσεσιν, αἵτινες ἔδει νὰ προκύψωσιν ἐκ τῆς ἀνίσου τῶν σωμάτων τούτων πτώσεως, αἱ παρεχόμεναι ἀντιστάσεις μεταξὺ τῶν στενοχωρούντων ἀλλήλους μορίων τῆς ὕλης δὲν ἠδύναντο νὰ ὦσιν ἐντελῶς αἱ αὐταὶ κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν, οὕτω δὲ προέκυψαν ἐντεῦθεν τῇ δεξιᾷ καὶ ἐξ αὐτῆς πλάγια ἐκτροπὰ ἰ. Εἰς τοιαύτην περίστασιν ἰσχύει ὁ γενικὸς νόμος τῆς ἀντιμεθέλξεως τῶν σωμάτων, καθ' ὃν ταῦτα μεταβάλλουσι διεύθυνσιν καὶ οἰονεὶ ἐκλέγουσι τὸν δρόμον τῆς ἐλάσσονος ἀντιστάσεως. Αἱ πλάγια αὗται ἐκτροπαὶ ἀπολήγουσιν ἀναγκαίως εἰς κοινὴν περιστροφῆν, κατὰ τὴν αὐτὴν φορὰν καὶ ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ. Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ μέρη τῆς ὕλης, ἐξ ὧν ἐμορφώθη ὁ ἥλιος, ἐφθασαν μέχρις αὐτοῦ φέροντα ἥδη συνεπείᾳ τοῦ εἶδους τούτου τῆς ἐκτροπῆς τὴν περιστροφικὴν κίνησιν, οὕτως ὥστε τὸ προκύψαν ὁ-

μα, ὁ ἥλιος εὐρέθη περιστρεφόμενος περὶ ἑαυτὸν κατὰ τὴν αὐτὴν φορὰν.

Οὕτως ὁ ἥλιακός ἰσημερινός οὐδὲν ἕτερον εἶνε κατὰ τὸν Κάντιον ἢ τὸ ἐπιπέδον τῆς γενικῆς ταύτης περιστροφῆς, τὰ δὲ ἐκτὸς τοῦ ἐπιπέδου τούτου εὐρισκόμενα ὑλικά σώματα συνεπεῖρα τῶν νόμων τῆς ἑλξέως ἠναγκάσθησαν νὰ κινηθῶσι πρὸς συνάντησιν αὐτοῦ κατὰ τὴν περιστροφικὴν αὐτῶν κίνησιν καὶ νὰ συμπτυνωθῶσιν, ἰδίᾳ περὶ τὴν κεντρικὴν ζώνην. Οὕτω τὸ ἀρχικὸν σύστημα εὐρίσκεται μετασχηματισθὲν διὰ συνδυασμοῦ τῶν νόμων τῆς ἑλξέως καὶ τῆς ἀντιστάσεως εἰς ἕτερον σύστημα, ἐν ᾧ ἅπαν τὸ μεταξὺ δύο παραλλήλων καὶ εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ ἡλίου ἀπόστασιν κειμένων ἐπιπέδων διάστημα διατρέχεται ἐλευθέρως ὑπὸ σωματίων κινουμένων κατὰ κύκλους μετὰ ταχύτητος σχετικῆς πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ κέντρου ἀπόστασιν αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἀμοιβαῖαι αὐτῶν ἀντιστάσεις εἰσὶν ἐνταῦθα λίαν ἀσθενεῖς, ἡ κατάστασις αὕτη θὰ διήρκει ἐπ' ἀόριστον, ἐὰν μὴ ἐπενέβαινεν ἡ ἑλξις, τροποποιούσα τὴν κατάστασιν ταύτην καὶ παρέχουσα γένεσιν εἰς νέους σχηματισμούς, τοὺς πλανήτας. Τῷ ὄντι, ἐπειδὴ τὰ παρακείμενα σώματα διαγράφουσι κύκλους σχεδὸν ἴσους καὶ παραλλήλους, εὐρίσκονται ταῦτα εἰς σχετικὴν πρὸς ἄλληλα ἡρεμίαν· τότε δέ, ἐὼν κέντρον τι ἐπικρατεστέρας ἑλξέως ἀναφανῇ, τὰ παρακείμενα σώματα θὰ κινηθῶσι πρὸς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο καὶ θὰ σχηματίσῃ μᾶζαν, ἥς ἡ ὁλὴν αὐξοῦσα ἑλξις ἐπεκταθήσεται, νέα δὲ ὑλικά συγκεντρωθήσονται ἐξ ἀποστάσεων μεγαλειτέρων. Προφανῶς δὲ τὰ οὕτω σχηματιζόμενα σώματα θὰ κινῶνται κυκλικῶς περὶ τὸν ἥλιον ὡς καὶ τὰ ἀρχέγονα αὐτῶν συστατικά.

Η. Γ. ΒΑΣΑΜΑΚΗΣ.

(Ἀκολουθεῖ).

ΕΠΙΦΥΛΛΙΣ.

ΠΟΙΚΙΛΗ ΔΙΑΛΕΞΙΣ.

Καὶ ἡ παραβολὴ τοῦ Ἀσώτου, ἡ σήμερον ἀπ' ἁμῶνος ἀναγινωσκομένη, τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν συγχώρησιν βάσιν ἔχει. Ἐκ τῶν δύο υἱῶν τοῦ αὐτοῦ πατρός, ὁ μὲν νεώτερος λαβὼν τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς πατρικῆς οὐσίας ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακράν, ἐν ᾗ διεσκόρπισε αὐτὴν ζῶν ἀσώτως, ὁ δὲ πρεσβύτερος ἔμενε παρὰ τῷ πατρί, ἐκπληρῶν πάσας τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ καὶ ἐργαζόμενος. Ὁ ἄσωτος υἱὸς συνελθὼν μετάνοε καὶ προσέρχεται τῷ πατρί τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπικαλούμενος, ὅπερ φανεροῦ χαρακτῆρα κατὰ βάθος ἀγαθόν, ἀποπλανηθέντα, ὁ δὲ πατὴρ ἐπίσης ἀγαθὸς χαρακτῆρ, δὲν ἀποπέμπει, δὲν ἐπιπλήττει τὸν υἱόν, ἀλλ' ἀνοικταῖς ἀγκάλαις δέχεται αὐτὸν καὶ διατάσσει ὅπως θύσωσιν οἱ δούλοι αὐτοῦ τὸν μὸσχον τὸν σιτευτὴν καὶ εὐφρανθῶσι πάντες, ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ οὗτος νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησε καὶ ἀπο-

G. E. LESSING.

ΛΑΟΚΟΩΝ*

*H

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΗΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

Καθ' ὃν δὲ τρόπον ἐν τῷ ἐν Ρώμῃ ναῷ ἐλατρεύετο δὲν ἐλατρεύετο πανταχοῦ, οὐδὲ ἐν αὐτῇ τῇ Ἰταλίᾳ, πρὶν ἢ ἰδρῶσιν τὸ ἱερὸν τοῦτο ὁ Νουμᾶς. Ὁ Νουμᾶς δὲν ἠθέλε νὰ γνωρίσῃ θεότητες ὑπὸ ἀνθρωπίνην ἢ καὶ θηριώδη μορφήν παριστανομένην καὶ ἐν τῷ ἑξῆς συνίστατο ἀναμφιβόλως ἡ μεταρρυθμις, ἦν ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς Ἑστίας εἰσῆγαγεν, ὅτι ἐξωστράκιδεν ἀπ' αὐτῆς πᾶσαν προσωπικὴν ταύτης παράστασιν. Καὶ αὐτὸς ἐτι ὁ Ὀβιδίος γνωρίζει ἡμῖν ὅτι πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Νουμᾶ ὑπῆρχον ἐν τῷ ναῷ αὐτῆς ἀγάλματα τῆς Ἑστίας, ἅτινα ἐν καιρῷ τῆς μητρώσεως τῆς ἱερείας αὐτῆς Σουλδίας ἐξ αἰδημοσύνης ὑψώσαν τὰς παρθενικὰς χεῖρας πρὸ τῶν ὀμμάτων αὐτῶν! Ὅτι δὲ

*) Ἰδε ἀριθ. 14, σελ. 263—284.

1) Fast libr III. V. 45. 46.

Sylvia fit mater: Vestae simulacra feruntur
Virgineas oculis opposuisse manus.

Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἔδει ὁ Σπένς νὰ συγκρίνῃ ἑαυτὸν μετὰ τοῦ Ὀβιδίου. Ὁ ποιητὴς ποιεῖται λόγον περὶ διαφορῶν ἐποχῶν, ἄλλοτε μὲν περὶ τῶν πρὸ τοῦ Νουμᾶ χρόνων, ἄλλοτε δὲ περὶ τῶν μετ' αὐτόν. Ἐν τοῖς πρώτοις ἐλατρεύετο αὕτη ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὸ προσωπικῆς μορφῆς, ὡς ἐν Τροίᾳ, ὁπόθεν καὶ μετήγαγε τὴν λατρείαν αὐτῆς ὁ Αἰνείας.

— Manibus vittas, Vestamque potentem

Aeternumque adytis effert penetralibus ignem:

λέγει ὁ Βιργίλιος περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Ἑκτορος ἀφοῦ συνεβούλευσε φυγὴν τῷ Αἰνείᾳ. Ἐνταῦθα ἐκφραστικῶς διακρίνεται τὸ

λωλὸς ἦν καὶ εὐρέθη. Τὸ θέμα ὅπερ ἔχει ἡ παραβολὴ αὕτη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰρεδόμενον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ εὐαγγελίου τοῦ συγχωρεῖν τὸν ἐν μετανοίᾳ προσερχόμενον, ἐστὶ κοινωνικόν. Ὁ υἱὸς ἕνεκα τοῦ ἀσθενοῦς χαρακτῆρος, ἕνεκα ἀποπλανήσεως ὑπὸ ὁμιλῶν κακῶν, ἕνεκα ἰσως σφαλμάτων — διατὶ ὅχι — τοῦ ἰδίου πατρός ἢ καὶ τῆς μητρός, ἐκτρέπεται τῆς εὐθείας ὁδοῦ καὶ διαπράττει τὸ κακόν. Ὁ πατὴρ, ὁ καλὸς βεβαίως, πᾶσαν προσπάθειαν θὰ καταβάλῃ ὅπως σώσῃ τὸ ἴδιον τέκνον, ἐπαναγάγῃ αὐτὸ εἰς τὴν ὁδόν, ἀφ' ἧς ἀπεμακρύνθη, ἐτι δὲ μᾶλλον χαρήσεται καὶ ἀνοικταῖς ἀγκάλαις δεχθήσεται αὐτόν, ἐκουσίως ἐπανερχόμενον καὶ διὰ τὸ ἴδιον σφάλμα μετανοῶντα. Θὰ ἦτο παράδοξον ἂν πατὴρ τὸν υἱὸν ἀσθενούντα σωματικῶς περιποιῇται καὶ θεραπεύῃ, δὲν πράττει δὲ τὸ αὐτό, ἀσθενούντα αὐτὸν ψυχικῶς, ἀλλ' ἀποπέμπει αὐτόν καὶ θεραπευθέντα ἀποδιώκει. Ἡ κοινωνικὴ βᾶσις τῆς παραβολῆς τοῦ Ἰησοῦ εἶναι αὕτη, ἀποδείκνυται ἡ λύσις διὰ τοῦ ἑλέους, διὰ τῆς ἐξαγνίσεως τοῦ ἀσώτου τοῦ ἐν ταῖς πατρικαῖς ἀγκάλαις ριφέντος. Οὐδεὶς δὲ δικαιοῦται νὰ ψεῖῃ τὸν πατέρα, οἷδ' υἱὸς αὐτοῦ κἄν ἢ ἐπίσης ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ διαγωγῇ, διότι ὁ πατὴρ ἐνήργησεν ὡς τοιοῦτος κατ' αὐτὰς τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησεν, ἀπολωλὸς ἦν καὶ εὐρέθη, θὰ ἀπεδείκνυτο οὐχὶ πατήρ, οὐχὶ ἄνθρωπος ἄλλως ἐνεργῶν. Ὁ Δουμᾶς υἱὸς μετὰ τὸν Χριστόν